

KAI KURIOS SAVAVEIKSMĖS KOOPERACIJOS FORMAVIMO YPATYBĖS VYRESNIOJO IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ VEIKLOJE

O. Jacikevičienė

Tyrimo objektas

Mūsų pradėtuose ikimokyklinio amžiaus vaikų savaveiksmės kooperacijos grupinėje veikloje tyrimuose buvo pastebėta daug konkurencinės interakcijos apraiškų, dezorganizuojančių bendrą veikimą ir formuojančių disjunkcinius santykius tarp veikimo dalyvių. Šių tyrimų rezultatai buvo paskelbti, pažymint būtinumą toliau tyrinėti racionalios grupinės veiklos mokymo galimybes [1]. Šiame straipsnyje bandome aprašyti eksperimentinio vaikų grupinės veiklos mokymo rezultatus. Pagrindinis to mokymo tikslas buvo nustatyti, kiek įmanoma vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikams suformuoti racionalaus grupinio veikimo nuostatas ir mokėjimus, sumažinant savitarpio konkurencijos ir konfliktinės komunikacijos trukdymus. Prieš ištirdami konkrečius mūsų eksperimentinio mokymo uždavinius, apžvelgsime kai kurių kitų autorių darbus, kurie šiuo klausimu buvo paskelbti mūsų tyrimų laikotarpiu.

V. Ščiūr, tyrinėjusi II, III, V klasių mokinių tarpusavio santykių ypatumus pasiskirstant funkcijomis organizaciniame bendros veiklos etape, išskyrė šešis pagrindinius sąveikos būdus, kuriuos vaikai panaudoja pasiskirstydami pareigomis:

- 1) pareiškimai apie savo pasirinkimą,
- 2) klausimai,
- 3) pasiūlymai,
- 4) raginimas,
- 5) kompensacijos pažadėjimas,
- 6) burtai.

Autorė pažymi, kad užduočių lygiu skirtumai, įdomių ir neįdomių užduočių santykis turi įtakos pasiskirstymo situacijos įtampai. Efektyviausias poveikio būdas, padedantis išspręsti funkcijų pasiskirstymo konfliktus, yra „burtai“, tačiau, kaip nurodo autorė, surinktos eksperimentinės medžiagos analizė atskleidžia ryšius tarp įvairių poveikio būdų panaudojimo, situacijos įtampos ir kt. [6].

O. G o s t i u c h i n a konstatuoja, kad teisingų santykių tarp pastovaus žaidybinio junginio partnerių optimaliausia struktūra yra ta, kai juos jungia abipusė simpatija, bendri žaidybiniai interesai, kai nėra ryškiai išsagalėjusių pozicinių vaidmenų, kai kiekvienas žaidimo dalyvis gali atlikti ir „vadovo“, ir „atlikėjo“ vaidmenį. Autorė pažymi, kad tik 37% žaidybinių junginių neturi fiksuotos pozicinės struktūros. Nors su amžium pastebime kūrybiškesnių žaidybinių junginių didėjimo tendenciją, tačiau net vyresniojo ikimokyklinio amžiaus grupėse labiausiai paplitę pastovūs žaidybiniai junginiai: poros - diados. Matyti, kaip spėja autorė, tai susiję su bendros veiklos stambesnėmis grupelėmis organizavimo sunkumais. Todėl, norint suformuoti vaiko geranorišką nusiteikimą, kitų vaikų atžvilgiu, nepakanka apsiriboti vien siužetiniais žaidimais ir žaidimais pasiskirsčius vaidmenimis, bet reikia panaudoti ir kitos bendros veiklos galimybes [2].

L. K r a i n o v a tyrinėjo ikimokyklinukų komunikatyvinio aktyvumo lygį, aptardama pasirinktą darbą ir darbo eigoje spręsdama kylančius klausimus, konfliktinius momentus. Kaip vieną iš mažo komunikatyvinio aktyvumo priežasčių autorė nurodo sąmoningos pažiūros į save poziciją bendraamžių grupėje stovą. Čia ji pažymi, kad pedagogas skatina vaikus aktyviai dalyvauti bendrame veikime, sudaryti teigiamus emocinius santykius ir susidomėti bendra veikla, įvairinti bendros darbinės veiklos turinį. Veiklą grįsti visuomenei reikšmingais motyvais, naudoti diferencijuotą požiūrį į skirtingo komunikatyvinio aktyvumo vaikus, jungti į dirbančius grupius draugiškai bendraujančius vaikus ir kiekvienam vaikui garantuoti darbo rezultato sėkmę [3].

T. R e p i n a, tyrinėjusi auklėtojų nereglamentuojamą ikimokyklinukų bendravimą, pažymėjo, kad egzistuoja ryški vaikų konsolidacija su savo lyties bendraamžiais ir nustatė, kad 91% vaikų kontaktuoja su savo lyties bendraamžiais ir tik 9% su priešingos lyties vaikais. Remdamasi tyrimų duomenimis, autorė daro išvadą, kad jau ikimokykliniame amžiuje būtinas diferencijuotas požiūris į berniukų ir mergaičių auklėjimą. Ši socialinė, psichologinė ir pedagoginė problema itin aktuali įgyvendinant bendro lavinimo mokyklų reformą [4].

R. S t e r k i n a, stebėjusi vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų tarpusavio saveiką bendroje produktyvinėje veikloje, nustatė, kad ne tik pažiūra į veiklą turi įtakos tarpasmeniniams santykiams ir vaikų bendravimui. Tarpusavio santykiai grupėje parodo ir jos pažiūrą į veiklą. Autorė daro išvadą, kad tik tiksliai apibrėžta, tam tikru būdu organizuota bendra veikla, paliečianti vaiko interesus, motyvus ir poreikius, gali padėti formuoti ikimokyklinio kolektyvo pagrindus [5].

Čia aprašytuose ir kai kuriuose kituose tyrimuose nustatytos vaikų grupinės veiklos ypatybės įgalina susidaryti tikslesnį vaizdą apie vaikų interakciją grupinėje veikloje ir sudaro galimybę pereiti prie šios veiklos mokymo. Mokant tikslingai veikti, grupėse pirmiausia reikėjo išskirti pagrindinius grupinės veiklos komponentus, kuriuos reikia tobulinti. Remiantis kitų autorių atliktais tyrimais ir kai kuriais mūsų per konstatuojamuosius eksperimentus pastebėtais vaikų grupinės veiklos trūkumais, buvo numatyta pratybomis patobulinti šiuos grupinės veiklos komponentus: 1) išankstinę pasiskirstymą funkcijomis; 2) lyderiavimo pobūdį; 3) veikimo tikslumą; 4) veikimo tempus; 5) kalbinę komunikaciją tarp veiklos dalyvių; 6) grupinio veikimo darnumą. Veiklos tikslus ir jų išskaidymą atskirais veiksmais buvo numatoma palikti eksperimentatoriui.

Eksperimentinio mokymo metodika

Teoriniu mokymo metodikos pagrindu buvo paimta psichologinė išmokimo teorija, pagal kurią mokymo sėkmę lemia motyvacijos, kartojimų ir pastiprinimo faktoriai. Grupiniam veikimui tobulinti buvo numatyta panaudoti ir psichologinio treningo idėjas apie tarpasmenybinės informacijos vaidmenį teigiamiems santykiams tarp grupės narių formuoti.

Veiklos mokymo tyrimai buvo atlikti Klaipėdos miesto 33-ojo lopšelio-darželio parengiamajoje grupėje 1984 m. rugsėjo ir lapkričio mėnesiais. Bendram veikimui buvo sudarytos keturios heterogeniškos vaikų triados (2 berniukai + 1 mergaitė ir 2 mergaitės + 1 berniukas). Grupės sudarytos pagal vaikų pageidavimus, kurie išryškėjo per specialius pokalbius (kas su kuo norėtų veikti) bendroje grupėje.

Kiekvienai vaikų grupei atskirai buvo pateikiama ta pati bendro veikimo užduotis – lopšelio vaikučiams padaryti tris dovanėlių krepšelius, į kiekvieną krepšelių sudėti po 10 įvairių žaisliukų. Instrukcijoje buvo nurodoma, kokius veiksmus reikės atlikti (apžiūrėti žaisliukus, atrinkti reikiamą kiekį formų, dydžių, sudėti į krepšelių, užrišti kaspinėliu), pabrėžiama, jog kiekvieną dovanėlę turi daryti visi kartu. Kad ji išeitų gražesnė, iškeliamas būtinumas iš anksto susitarti, kas kokius veiksmus atliks, kas vadovaus bendram veikimui, kaip reikės sekti, kad visi laikytųsi susitarimo, nesipyktų ir kt.

Kiekviena išskirta grupelė mokėsi susiplanuoti bendrą veiklą ir padaryti lopšelinukams po tris krepšelius-dovanėles 7 kartus, su 1-3 dienų pertraukomis tarp atskirų bendro veikimo pratybų. Eksperimentatoriaus vaidmenį nuo 1-ojo iki 7-ojo veiklos kartojimo buvo stengiamasi vis mažinti, siekiant, kad planavimo, koregavimo, pasiskirstymo, įvertinimų ir kitas funkcijas atliktų patys vaikai.

Antrajame tyrimų etape buvo numatyta patikrinti, kiek mokyme įgytas bendro veikimo nuostatas, mokėjimus ir įgūdžius vaikai sugeba perkelti ir pri-

taikviti savaveiksmėje veikloje. Patikrinimas buvo atliktas pateikiant toms pačioms vaikų grupelėms šiuos uždavinius: 1) sutvarkyti netvarkingai išdėliotus žaislus; 2) sudėti konstruktoriaus detales į dėžutę, kad ji lengvai užsidarytų; 3) pasiruošti medžiagą ir išaplikuoti naujametinį sveikinimą Seneliui Šalčiui. Siekiant didesnio patikimumo, kiekviena grupelė šiuos uždavinius atliko po 2 kartus su 1-3 dienų pertraukomis tarp kartojimų. Šiuose kontrolinio patikrinimo eksperimentuose eksperimentatorius tik kviesdavo vaikus į mokymui skirtą patalpą, iškeldavo uždavinį ir likdavo stebėtoju. Iš viso buvo atlikti 28 eksperimentinio mokymo ir 24 išmoktos grupinės veiklos patikrinimo pratybų stebėjimai. Eksperimentinio mokymo pratybos tęsdavosi nuo 12 iki 28 minučių, kontrolinės pratybos - nuo 6 iki 12 minučių.

Veikimo rezultatams įvertinti panaudojome 6 balų skalę. Pavyzdžiui, pasiskirstymas funkcijomis buvo kvalifikuojamas taip: nebuvo jokio pasiskirstymo - 1, buvo kai kurie mėginimai pasiskirstyti - 2, pasiskirstyta funkcijomis, bet trūko stabilumo - 3, pasiskirstyta ir laikomasi tų vaidmenų su mažais nukrypimais - 4, pasiskirstyta ir tiksliai veikiama pagal išankstinį susitarimą - 5. Atitinkamai buvo vertinami ir kiti bendro veikimo komponentai (parametrai).

Eksperimentinio mokymo rezultatai

Grupelių sudarymas pagal pačių vaikų pageidavimus, veikimo tikslų demokratinis apsvarstymas, psichologinio treningo elementų (informacija apie save ir kitus, ilgalaikis bendravimas pagal principą „čia ir dabar“, maksimali asmenybės saviraiškos laisvė bendroje veikloje, neigiamų vertinimų vengimas ir kt.) panaudojimas grupiniame veikime sudarė palankias sąlygas mokymui. Nuo pirmyčių užsiėmimų formavosi palanki išmokimo motyvacija. Išryškėjo šie pagrindiniai mokymosi motyvai: 1) **grupinio veikimo siekimas** („jei vienas dirbsi - bus liūdna“, „kai kartu įdomesnius kvietimus padarom,

kiekvienas sugalvoja ką nors" ir pan.); 2) **siekimas būti naudingais kitiems** („mažiukai bus patenkinti, džiaugsis, kad mes ruošėme dovanėles" ir pan.); 3) **grožio siekimas** („smagu, kad žaislai spalvingi, gražūs, kad yra daug ir įvairių žaislų" ir pan.); 4) **savo asmenybės reikšmingumo siekimas** („kai per šventes jų (mažųjų) mamos ateis ir mes jiems padovanosime, jie pasakys, kad šešiamėčiai padarė" ir pan.).

Per pratybas atliktus grupinio veikimo pasikeitimus aprašysime pagal atskirus to veikimo komponentus.

1. Pasiskirstymas funkcijomis (kas ką darys)

Bendras veikimas reikalavo iš anksto numatyti būsimos bendros veiklos planą, tarpusavyje pasiskirstyti, kas kokius veiksmus atliks, sekti, kad visi laikytųsi susitarimo ir tik išsiaiškinus kiekvieno dalyvio funkcijas pradėti kartu veikti. Jau pirmuosiuose eksperimentinio veikimo užsiėmimuose pastebėjome, kad, aiškindamiesi pirminius dalyvių pagėidavimus, vaikai ne iš karto suprato bendros veiklos esmę – veikė nesitardami, kiekvienas dalyvis atsirinkdavo ir pasidėdavo prieš save jam patikusius žaisliukus. Mindaugas: „Susistatysiu sau. Katinėlį turiu vieną, du tankai, viena mašina, mažiukas laivelis" (protokolas Nr. 2).

Tačiau pratybų eigoje vaikas įsisąmonina, kad, norint veikti kartu, reikia susitarti, kas ką darys. Štai tos pačios grupelės pokalbio fragmentas. Tomas: „Dabar Diana tegu kraus". Mindaugas: „pa-lauk, reikia visiems susitarti" (protokolas Nr. 10). Pirmosiose pratybose buvo dažni atvejai, kai vaikai derindavo kiekvieną veiksmą atskirai, bet ilgai niui jie pradeda prognozuoti bendrą veiksmų planą. Kristina: „Reikia susitarti, kas dės, kas riš, kas laikys". Egidijus: „Ir kas rodys" (protokolas Nr. 29). Kelia vieni kitiems reikalavimus, kad būtų laikomasi išankstinio susitarimo veikti kartu. Julius: „Dabar mano eilė rodyti, kaip pradžioje susitarėm. Jurga dabar laikys, o tu (Jurgitai) užriši" (protokolas Nr. 28). Per antrąjį tyrimo etapą, apie kurį jau kalbėjome eksperimentinio mokymo metodikoje, ste-

bėjome, kaip vaikai sugeba panaudoti įgytus mokėjimus naujoje bendroje veikloje. Čia vaikai, jau prieš pradėdami kartu veikti be eksperimentatoriaus pagalbos, patys savo iniciatyva planuoja, kas ką darys, derindami savo norus su kitais grupės dalyviais. Kristina: „Aš galėsiu visus karpyti?“, Greta: „O aš galėsiu visus paišyti? O jis (Alfredas) galės visus klijuoti. Alfredai, sutinki?“ Alfredas: „Sutinku“. Šiame etape, jei vienas kuris iš vaikų norėdavo pakeisti veiklos pobūdį, tai kreipdavosi į kitus grupės narius, laukdamas jų pritarimo. Valdonė: „Dabar aš noriu piešti karoliukus. Galima?“ Darius (Jurgai): „O aš iškirpsiu tavo Limpopo, gerai?“ (protokolas Nr. 45).

2. **Lyderiavimas.** Vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų grupiniame veikime visais atvejais (išskyrus dvi grupėles pirmosiose bendro veikimo pratybose) išsiskyrė lyderis (o kartais ir ne vienas) ir vadovavo visos grupelės veiklai. Jurgita: „Tu dėk taip, kad gulėtu, o dabar palaikyk, susuk“. Julius: „O tą ar dėt?“, Jurgita: „Ne, ne, mažas žaislas, nebus vaikams ką žaisti, gali štai tą“ (protokolas Nr. 28). Lyderiai dažniausiai buvo mergaitės, ypač ten, kur reikdavo daugiau dėmesio skirti estetinei veiklai (siužeto kompozicija, spalvų ir formų derinys). Kristina: „Pažiūrėk, pavar-tyk, gražesnių parink“. Greta: „Dar vieną, apvalų, gražų“ (protokolas Nr. 27). Tai pastebėjome, kai vaikai aplikavo kvietimus, darė dovanėles-krepšelius. Tvarkant konstruktorių, iniciatyvesni buvo berniukai. Tai parodė jų veiksmai ir pasisakymai. Egidijus: „Nekišk taip, netilps, dėk kaip aš“ (protokolas Nr. 54), Mindaugas: „Aš viską žinau, ko tu bijai, čia tas kampas trukdo“ (protokolas Nr. 50). Čia mergaitės dažnai užleisdevo vadovaujančias pozicijas berniukams. „Aš tau padavinėsiu, aš nemoku“, sako Jurga, nors veiklos pradžioje buvo pareiškusi: „Aš dėsiu, o tu man padavinėk“ (protokolas Nr. 52). Ten, kur grupiniam veikimui vadovavo lyderis – demokratas, buvo įaučiami pagarbesni tarpusavio santykiai, vyraujanti interakcijos rūšis – kooperacija, kalbinis bendravimas šio-

se grupelėse vyksta paklausimų, pasiūlymų forma. Kristina: „Grybuką galiu piešt?“, Greta: „Gražų gali. Gėlytę gali, rutuliuką ir storus tokius lapelius, lengviau iškirpt“ (protokolas Nr. 46), arba Kristina sako: „Sutinkat, kad aš dėčiau žaislus į lentyną“. „Sutinkam“, - atsako jai grupės dalyviai (protokolas Nr. 33). Tai ypač būdingos trečios ir antros trejukės veiklos savybės. Demokratinio tipo grupelėse daugiau tariamasi tarpusavyje: „O dabar, Jurga, gal katinėlius?“ (protokolas Nr. 38) arba „O krepšelius kur dėsim? Va čia, dėk į apatinę lentyną“ (protokolas Nr. 39).

3. Bendro veikimo tikslumas. (Kokių pasitaikė klaidų.) Iš pradžių pastebėjome, kad dauguma vaikų neturi aiškaus, išankstinio žaisliukų paskirstymo į atskirus krepšelius-dovanėles plano. Kiekvienas skuba atsirinkti kuo daugiau jam patikusių žaisliukų, pamiršdamas juos suskaičiuoti, paskubomis deda į krepšelius, nekreipdamas dėmesio į žaisliukų paskirstymo įvairumą, sudėjimo kokybę, stengiasi kuo daugiau atlikti veiksmų ir greičiau užbaigti darbą. Pasitaikė tokių atvejų, kai paskutinei dovanėlei pritrūko žaisliukų. Mindaugas: „Per mažai žaisliukų, ką dėsim į šitą krepšelį“ (protokolas Nr. 2), arba į tą pačią dovanėlę sudeda po kelis vienodus žaislus. Diana: „Palauk, čia jau du meškiukai“ (protokolas Nr. 10). Daugiau klaidų daro konfliktuojančios grupelės, kartais pamiršdamos pasiskirstyti funkcijomis, arba darbo procese nesilaiko susitarto veiksmų eiliškumo. Tai būdinga ketvirtos grupelės veiklai. Valdonė: „Dariau, kodėl tu du kartus imi, dabar Jurgos eilė“ (protokolas Nr. 9). Nors per mokymo procesą ir išlieka kai kurios vaikų spontaniškos elgsenos apraiškos, tačiau jų pačių iniciatyva keliami aukštesni estetiški reikalavimai žaislus atrinkti ir juos išdėstyti. Valdonė: „Gražus paukščiukas, dėk. Batuo tą katiną, batuo tą katiną į šitą dėk“ (protokolas Nr. 6). Kristina: „Šito (kiškio) nereik. Tą palik, tas gražus. Va, kokia graži dovanėlė“ (protokolas Nr. 18). Pastebi ir patys bando koreguoti pasitaikančius veiksmų netikslumus. Jurga: „Kur pieši, ne ant tos pusės, iš kurios pusės klijuoji“ (protokolas Nr. 47).

4. **Bendro veikimo tempai** vaikų grupinėje veikloje yra skirtingi ir priklauso nuo kelių faktorių. Iš pradžių dauguma grupelių užduotis atlikdavo per 8-10 minučių, tačiau grupės dalyviai veikia atskirai, skubotai, nepakankamai skiria dėmesio užduoties atlikimo kokybei, siekia tik vieno tikslo - kuo greičiau atlikti pavestą darbą. Per pratybas mokant vaikus įvertinti savo darbo rezultatus, pagerėjo dovanėlių paruošimo kokybė, bet pailgėjo bendro veikimo trukmė. Tačiau dėl mokymo, ypač tai pastebime jau šeštajame, septintajame eksperimentinio mokymo ir kontroliniuose užsiėmimuose, veikimo tempai vėl sutrumpėdavo. Kaip pastebėjome, grupinio veikimo trukmė dar priklauso nuo lyderiavimo tipo ir emocinės atmosferos grupėje. Autokratinio tipo bendro veikimo grupelėse veikla užsitęsėdavo dėl grupelės viduje kylančių tarpasmeninių prieštaravimų, konkurencinių veiksmų, o demokratinio tipo grupelėse dėl ilgų svarstymų, dvejonių, siekiant kokybiškesnių rezultatų. Tačiau kylant išmokimo lygiui ir autokratinio, ir demokratinio tipo grupelėse laiko tempai vėl sutrumpėdavo. Mūsų nuomone, bendro grupinio veikimo tempų trukmei turi įtakos lyderiavimo tipas, grupinio veikimo išmokimo lygis ir ilgalaikis produktyvus grupinis bendravimas.

5. **Kalbinės komunikacijos pobūdis.** Pirmuosiuose eksperimentinio mokymo užsiėmimuose vaikų dėmesys daugiau nukreiptas į savo veiksmus. Kalbinis bendravimas pasireiškia nurodymų: „Tu palai-kyk krepšelį“ (protokolas Nr. 2), - kito vaiko veiksmų pristabdymo: „Daugiau nebeimkit, kitoms palikt“ (protokolas Nr. 3) arba ginčų forma: „Leisk man daryti. Tu nežinai ką reik daryti“ (protokolas Nr. 6). Pastebėję šiuos grupinio veikimo trūkumus, vaikams priminėme, kad, norint kartu paruošti gra-žesnes dovanėles, reikia tarpusavyje pasitarti ir dirbti neskubant ir nesipykstant. Ilgesnį laiką dir-bant kartu, vaikų kalboje atsiranda svarstymai, dve-jonės dėl žaislo pasirinkimo, jų išdėstymo, pasiū-lymai dėl žaislo paskirties, estetinės išvaizdos, kreip-niai į grupės dalyvius, laukiant patarimo ar prita-rimo. Štai keletas tokio kalbėjimo pavyzdžių. Kristi-

na: „Kokia maža dovanėlė, gal idėkim didesni?“ (ima meškiuką) (protokolas Nr. 18). Kristina: „Ką man dabar paišyti?“. Greta: „Obuoliuką piešk didelį“ (protokolas Nr. 46) arba „Lapės nedėk, sulūžus, bus negraži dovana“ (protokolas Nr. 3). Šie teigiami kalbėjimo poslinkiai būdingi ir naujomis grupinio veikimo sąlygomis.

6. **Bendro veikimo darna.** Atskirose grupelėse tiek eksperimentinis mokymas, tiek perkelta į naujas sąlygas savarankiška vaikų veikla taip pat gerėjo. Per pirmąsias pratybas kai kuriose grupelėse nebuvo tarpusavio veiksmų derinimo arba atskirų dalyvių veiksmai (traukia, stumia, plėšia) bei pasisakymai buvo agresyvūs: „Nelisk, traukis, kur taip suki“ (protokolas Nr. 7) arba „Davai, imk, ko tu žiopsai, ot gausi“ (protokolas Nr. 9) ir kt. Per keletą užsiėmimų grupinis veikimas darnėja, nors ne visose grupelėse vienodu tempu. Greičiausiai grupinis veikimas darnėja trečioje demokratinio tipo grupelėje, kur dalyvių norai ir pageidavimai nepriimtami iš viršaus, bet surandami visai nauji, grupės narių veiksmus veikiantys būdai, kaip tai daro Greta: „Šita tinka?“ (ima žaislinį kačiuką ir bučiuoja du kartus). Grupės dalyviai nustebę susižvalgo ir pritaria jos pasiūlymui (protokolas Nr. 26). Kaip rodo tyrimų duomenys, grupinio veikimo mokymas daro teigiamos įtakos ir ketvirtosios, sunkiausiai susidaranti, autokratinio tipo grupelės darniam veikimui. Cituojame šios grupelės pokalbį. Valdonė: „Meškiną sunku iškirpti, jei nori tu kirpk“. Jurga: „Gerai, duok, aš kirpsiu, o tu piešk“ (protokolas Nr. 43). Grupinės veiklos teigiama emocinė atmosfera, didesnis produktyvumas ir grupinio veikimo darna bei veikimo tikslumas dažniausiai buvo pastebimi tose grupelėse, kur vyravo draugiškas funkcijų pasiskirstymo eiliškumas. Kristina: „Aš rišau, dabar aš dėsiu“. Virga: „Aš dabar gražiai užrišiu“. Egidijus: „O aš skaičiuosiu“ (protokolas Nr. 27).

Kiekybiniai mokymo rezultatai pateikiami lentelėje.

Iš lentelės matome, kaip keitėsi kiekvieno bendros veiklos komponento rezultatai per septynis už-

Veiklos išmokimo ir perkėlimo įvertinimai (balų vidurkiai)

Veikimo parametrai	Pratybų eil. nr.							VIII
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Pasiskirstymas funkcijomis	1,5	3,2	3,7	3,7	4,2	4,5	4,5	4,8
Lyderiavimas	2,0	3,5	4	4	4	4,5	4,5	4,7
Bendro veikimo tikslumas	1,7	3,7	3,5	3,7	3,7	4,5	4,5	4,7
Veikimo tempai	3,5	3	3,5	3,7	4	4,5	5	4,4
Kalbinės komunikacijos pobūdis	2,5	3,7	3,7	4	4	4,2	4,5	4,8
Bendro veikimo darna	1,7	3,5	3,2	3,7	4	4,2	4,7	4,7

siėmimus. Be to, šoninėje (dešinėje pusėje) grafijoje pateikti duomenys rodo tų pačių komponentų įvertinimų vidurkius per tris kontrolinius patikrinimus (savaveiksmis žaislų tvarkymas, sveikinimo aplikavimas, konstruktoriaus detalių sudėjimas). Duomenys rodo, kad išankstinio planavimo ir grupinės veiklos išmokimas vyko pagal įgūdžių formavimosi dėsningumus (rezultatai gerėjo netolygiai). Septintų pratybų rezultatus lygindami su veikimu naujomis sąlygomis, reikalaujančiomis nuostatų ir įgūdžių perkėlimo (VIII grafa), pastebime kai kurių parametų net šiek tiek geresnius rodiklius (išskyrus veikimo laiką) negu per paskutinį pratybų etapą.

Išvados

1. Tyrimų rezultatai patvirtino mūsų hipotezę, kad vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikams galima suformuoti kai kurias išankstinio sąmoningo planavimo nuostatas, mokėjimus veikti kooperuojantis. Dėl mokymo gerėja santykiai tarp veiklos partnerių, bendras grupinis veikimas darosi darnesnis, sumažėja konkurencinių konfliktinių situacijų ir padaugėja tarpusavio kooperacijos veiksmų siekiant visiems bendro tikslo, formuojasi vaikų asmenybės kolektyviškosios savybės, auga grupinės veiklos rezultatyvumas.

2. Aprašyti grupinės veiklos išmokimo duomenys

leidžia teigti, kad, rūpinantis vaikų kolektyviškumo ugdymu ikimokyklinėse įstaigose, reikia sudaryti daugiau grupinio veikimo galimybių. Pasinaudodami šio eksperimentinio mokymo patyrimu, mes mėginame parengti vaikų bendros veiklos kooperacinės interakcijos formavimo metodinius pagrindus.

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ САМОДЕЯТЕЛЬНОЙ КООПЕРАЦИИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

О. Яцкявичене

Резюме

Проводилось экспериментальное обучение детей старшего дошкольного возраста в целях усовершенствования следующих параметров групповой деятельности: 1) предварительное распределение функций, 2) лидерство, 3) точность действий, 4) темпы деятельности, 5) речевая коммуникация, 6) общая гармония групповой деятельности. Обучение велось на основе психологической теории положительного подкрепления с применением элементов психологического тренинга. В течение семи занятий достигнуты значительные улучшения всех компонентов совместной деятельности. Проверен перенос выработанных установок и умений усовершенствованной групповой деятельности в новые ситуации.

SOME PECULIARITIES OF FORMING INDEPENDENT COOPERATION IN THE ACTIVITIES OF SENIOR PRESCHOOLERS

O. Jacikevičienė

Summary

An experimental teaching of senior preschoolers was carried out with the purpose of improving the following parameters of their group activities: (1) preliminary distribution of functions, (2) leadership, (3) exactness of action, (4) activity rate, (5) speech communication, (6) general harmony of group activities. The teaching was based on the

psychological theory of positive reinforcement with the application of some elements of psychological training. During seven lessons a considerable improvement of all components of joint activities was achieved, the transfer of worked out directions and abilities of improved group activities to new situations being verified.

LITERATŪRA

1. Jacikevičienė O. Apie savaveiksmę vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų kooperaciją grupinėje veikloje / Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Psichologija. - 1984. - Nr. 5. - P. 51-61.

2. Гостюхина О. М. Влияние самодеятельных игровых объединений на формирование справедливых отношений дошкольников: Автореф. дис. . . . канд. пед. наук. - М., 1984.

3. Крайнова Л. Формирование коммуникативной активности в условиях совместной продуктивной деятельности // Дошкольное воспитание. - 1984. - № 10. - С. 36-38.

4. Репина Т. А. Особенности общения мальчиков и девочек в детском саду // Вопр. психологии. - 1984. - № 4. - С. 62-69.

5. Стеркина Р. Б. Некоторые особенности нравственного развития личности дошкольника в продуктивной деятельности // Психолого-педагогические проблемы нравственного воспитания детей дошкольного возраста. - М., 1983. - С. 38-49.

6. Нзур В. Г. Особенности взаимоотношений в детских группах при распределении обязанностей // Взаимоотношения детей в совместной деятельности и проблемы воспитания. - М., 1976. - С. 74-93.

Šiaulių K. Preikšo
pedagoginis institutas

Įteikta
1985.01.23